

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра страхування, банківської справи та ризик-менеджменту

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ДЛЯ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ СТУПЕНЕМ «МАГІСТР»**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 07 «УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»

**СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 072 «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА
СТРАХУВАННЯ»**

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ТА СТРАХОВИЙ БІЗНЕС»

Затверджено Вченою радою економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 6 від 11 грудня 2018 р.)

КИЇВ - 2019

ЗМІСТ

Вступ

Модуль 1. Страхування

Рекомендована література

Модуль 2. Ринок фінансових послуг

Рекомендована література

Модуль 3. Фінансовий ризик-менеджмент

Рекомендована література

Модуль 4. Ринок страхових послуг

Рекомендована література

ВСТУП

Вступні випробування мають за мету з'ясувати рівень засвоєння теоретичних знань абітурієнтів, оцінити їх аналітичні здібності та навички, що відповідають вимогам освітньої характеристики бакалавра та виявити достатність рівня підготовки до навчання в магістратурі на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Метою вступного іспиту до магістратури зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» є формування контингенту студентів, найбільш здібних до успішного опанування дисциплін означеної спеціальності шляхом оцінки знань та навичок абітурієнтів за напрямами професійно-орієнтованої діяльності бакалавра.

Вимоги до здібностей і підготовленості вступників. Оволодіння системою знань, що відповідають вимогам освітнього ступеня «Магістр» з управління та адміністрування за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» передбачає, що вступники повинні мати базову вищу освіту, вільно володіти державною мовою, мати здібності до оволодіння знаннями та навичками в галузі фундаментальних та професійно орієнтованих економічних дисциплін, мати схильність до наукових досліджень.

Характеристика змісту програми вступного іспиту. Іспит має комплексний характер і базується на провідних навчальних дисциплінах, що формують знання та уміння бакалавра і визначають рівень його кваліфікації. Програма іспиту є міждисциплінарною, охоплює основну проблематику навчальних дисциплін, що вивчають студенти в межах навчального плану освітнього рівня «Бакалавр» і включає такі модулі:

Модуль 1. Страхування

Модуль 2. Ринок фінансових послуг

Модуль 3. Фінансовий ризик-менеджмент

Модуль 4. Ринок страхових послуг

Під час іспиту враховуються наступні критерії: знання навчального матеріалу дисципліни; вміння виділяти істотні положення навчальної дисципліни; вміння формулювати конкретні положення навчальної дисципліни; вміння застосовувати теоретичні знання для аналізу конкретних економічних ситуацій та вирішення прикладних проблем.

Порядок проведення вступних випробувань визначається «Правилами прийому до Київського національного університету імені Тараса Шевченка».

Формою проведення вступного іспиту до магістратури за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою «Ризик-менеджмент та страховий бізнес» є письмовий іспит.

МОДУЛЬ 1. СТРАХУВАННЯ

Тема 1.1. Економічна сутність страхування і його роль у ринковій економіці. Класифікація страхування

Історія розвитку страхування в світі та в Україні. Економічна сутність страхування. Категорія страхового захисту. Комерційне і соціальне страхування. Поняття страхового фонду. Організаційні форми страхового фонду: централізований страховий фонд; фонди самострахування; фонди страховиків. Соціально-економічна природа страхового фонду і принципи його формування. Категорія страхування: зв'язок страхування з розвитком ринкових відносин. Місце страхування у фінансовій системі суспільства. Страхування як система перерозподільчих відносин по відшкодуванню збитків. Функції страхування. Поняття класифікації, її наукове і практичне значення. Класифікація за об'єктами страхування. Класифікація за спеціалізацією страховика. Загальні види страхування. Страхування життя. Перестраховування.

Тема 1.2. Поняття ризику. Ризик-менеджмент

Поняття ризику в страхуванні. Ризик як ймовірнісний розподіл результатів діяльності; ризик як ймовірність відхилення фактичних результатів від запланованих; ризик як розподіл ймовірності збитків. Вимір ризиків: середнє очікуване значення, дисперсія, стандартне відхилення, коефіцієнт варіації. Класифікація ризиків. Чисті і спекулятивні ризики; фундаментальні і часткові ризики. Класи ризиків. Ознаки розмежування ризиків, що страхуються. Технічна одиниця страхування. Ризик-менеджмент. Ідентифікація ризику. Вимір ризику. Контроль ризику. Передача ризику (трансфер) від страхувальника до страховика. Критерії страхувальності ризиків: випадковість розподілу збитку; оцінка розподілу збитку; однозначність розподілу; незалежність ризиків, що страхуються, можливість оцінки максимального розміру збитку. Страховий портфель страховика, його характеристики, вплив на ситуацію прийняття рішень.

Тема 1.3. Функції та принципи організації страхової діяльності

Функції страхування. Принципи організації страхової справи. Франшиза: сутність та види. Характеристика основних типів страхових організацій: товариство з обмеженою відповідальністю, закрите акціонерне товариство, відкрите акціонерне товариство. Товариство взаємного страхування. Спілки на взаємності на західному страховому ринку. Умови роботи іноземних страховиків на українському страховому ринку. Страхові агенти і страхові брокери. Сутність систем страхового забезпечення. місце систем страхового забезпечення серед основних принципів організації страхування

Тема 1.4. Методичні підходи щодо розрахунку страхового тарифу

Сутність і завдання актуарних розрахунків. Показники страхової статистики. Структура страхового тарифу: нетто-премія, навантаження. Особливості калькуляції нетто-премії на основі показників страхової

статистики. Страхова (ризикова) надбавка, принципи її розрахунку на основі показників стандартного відхилення і коефіцієнта варіації. Розрахунок нетто-ставки страхового тарифу на основі динамічного ряду показників збитковості страхової суми. Калькуляція навантаження. Класифікація витрат страхової компанії. Прибуток у структурі страхового тарифу. Чинники, що впливають на прибуток страхової компанії, і можливість їх обліку в калькуляції премії.

Тема 1.5. Державний нагляд за страховою діяльністю

Державний нагляд за страховою діяльністю, його необхідність і функції. Права органів нагляду у відношенні страхових компаній. Форми припинення монополістичної діяльності і несумлінної конкуренції на страховому ринку. Державне регулювання страхової діяльності за кордоном.

Тема 1.6. Ліцензування страхової діяльності в Україні

Ліцензування страхової діяльності. Класифікація видів діяльності, що ліцензуються. Умови одержання ліцензії, вимоги щодо розміру сплаченого статутного капіталу та інших власних засобів. Бізнес-план страхового підприємства. Порядок видачі ліцензії. Обмеження, призупинення і відклик ліцензії на здійснення страхової діяльності. Структура страхового договору й зміст його основних розділів. Заява на страхування. Загальні і специфічні питання в заяві на страхування. Умови сплати страхової премії. Терміни дії договору і страхової відповідальності, Порядок і умови здійснення страхової виплати. Підстава для відмови в страховій виплаті. Припинення договору страхування й ознаки його недійсності.

Тема 1.7. Особливості основних видів страхування

Сутність майнового страхування. Принцип відшкодування збитку, оцінка страхової суми. Повне і пропорційне страхування. Поняття подвійного страхування і його наслідки. Сутність, призначення і види особистого страхування. Поняття **Страхування відповідальності. Види страхування відповідальності.**

Тема 1.7. Перестраховання

Сутність перестраховання, його роль у забезпеченні гарантій страхового захисту. Співстраховання. Основні терміни перестраховання. Основні методи перестраховання: факультативне й облігаторне. Види перестраховання. Пропорційне перестраховання і відповідні йому види договорів: ексцедентний, квотний, квотно-ексцедентний. Непропорційне перестраховання і відповідні йому види договорів: договір ексцедента збитків; договір ексцедента збитковості. Перестраховальні пули. Ціна перестраховання. Перестраховальна комісія. Тантьєма. Депо премій. Фінансове перестраховання. Організація перестраховання в Україні і в світі.

Тема 1.8. Фінанси страхових компаній. Страхові резерви

Кошти страхових організацій. Статутний капітал страхових підприємств. Власний і залучений капітал. Фінансовий потенціал страховика. Інвестиційна діяльність страхових компаній. Основні показники господарської діяльності страхової компанії. Доходи страхової компанії. Витрати страхової компанії. Фінансові результати діяльності страхової компанії. Фінансова і статистична звітність страхових організацій. Баланс страхової компанії й оподаткування. План рахунків страхової компанії. Структура балансу страхової компанії. Оподаткування страхових компаній. Страхові резерви. Класифікація резервів. Резерви по страхуванню життя. Технічні резерви. Правила розміщення страхових резервів.

Тема 12. Фінансова надійність страхової компанії

Поняття фінансової надійності страховика та її значення. Чинники фінансової стійкості страховика. Формування збалансованого страхового портфеля. Відбір ризиків. Тарифна політика. Перестраховання як метод забезпечення фінансової надійності. Оцінка і контроль платоспроможності страхової компанії. Поняття платоспроможності та умови її забезпечення. Показники платоспроможності. Показники платоспроможності українських страховиків. Оцінка платоспроможності в країнах Європейського союзу. Показники економічного розвитку страхування.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 509 с.
2. Практикум зі страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання, 2011. - 668с.
3. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР Редакція від 01.01.2017- [Ел. ресурс] – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
4. Страхування: опорний конспект лекцій (українською та російською мовами) / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста та ін.]; за наук.ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 276 с.
5. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання, 2008. - 1019 с.
6. Страхування: Підручник/ Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. — 3-те вид. — К.: КНЕУ, 2006. — 599 с.
7. Страхування: лабораторний практикум. / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста, А.С. Шолойко, О.М. Лобова. — 4-те вид., переробл. і допов. — К.: Логос, 2018. — 196с.
8. Страхування: робочий зошит / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, О.М. Лобова. — 4-те вид., переробл. і допов. – К.: ЦП Компринт, 2018. – с. 108.

МОДУЛЬ 2. РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

2.1. Економічні та інституційні основи функціонування ринку фінансових послуг

Сутність фінансового посередництва. Відмінність фінансового посередництва від торгового посередництва. Функції фінансових посередників. Вплив змін у фінансових системах на діяльність фінансових посередників. Характеристика фінансової послуги та її основні ознаки. Класифікація фінансових послуг. Прийнятність фінансової послуги. Сутність, функції та структура ринку фінансових послуг. Сегментація ринку фінансових послуг за видами діяльності фінансових посередників та фінансовими активами. Фінансова інклюзія. Фінансові інновації на ринку фінансових послуг.

2.2. Регулювання діяльності учасників ринку фінансових послуг

Необхідність та цілі регулювання діяльності учасників ринку фінансових послуг. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Органи державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні. Функції Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Проект SPLIT. Форми державного регулювання ринку фінансових послуг. Основні моделі наглядових систем: секторна, за завданнями, єдиного нагляду. Розвиток саморегулювання на ринку фінансових послуг. Діяльність саморегулювних організацій на ринку фінансових послуг, їх функції.

2.3. Банківські послуги

Необхідність та сутність банківських послуг. Банківські операції, банківські послуги, банківські продукти. Класифікація банківських послуг. Традиційні та нетрадиційні банківські послуги. Депозитні та кредитні послуги банків. Діяльність банків на ринку грошових переказів. Банківські послуги з платіжними картками. Види платіжних карток. Еквайринг банківських карток. Private Banking: сутність, передумови розвитку та особливості здійснення. Місце і роль банків у функціонуванні ринку фінансових послуг України.

2.4. Лізингові послуги

Сутність, функції та види лізингу. Суб'єкти лізингових відносин. Предмет лізингу. Прямий та непрямий лізинг. Оперативний та фінансовий лізинг: спільні ознаки та відмінності. Сублізинг. Етапи надання послуги фінансового лізингу. Права та обов'язки лізингодавця та лізингоодержувача. Методи розрахунку лізингових платежів. Регулярні (постійні платежі, платежі зі змінним відшкодуванням вартості предмета лізингу, платежі з відшкодуванням вартості предмета лізингу рівними частинами) та нерегулярні лізингові платежі. Графік лізингових платежів. Напрями державної підтримки розвитку лізингу. Особливості розвитку ринку лізингових послуг в Україні.

2.5. Факторингові послуги

Сутність і функції факторингу. Відмінність між факторинговими послугами та банківським кредитуванням. Учасники факторингової операції. Класифікація факторингу за основними ознаками. Повне факторингове обслуговування. Факторинг без права та з правом регресу. Порядок надання факторингової послуги. Види міжнародного факторингу. Визначення вартості факторингових послуг. Особливості розвитку факторингу в Україні.

Форфейтинг: передумови виникнення та економічний зміст. Відмінність між форфейтингом та факторингом. Особливості надання форфейтингової послуги та основні ризики учасників форфейтингової угоди.

2.6. Фінансові послуги кредитних спілок

Необхідність та сутність кредитної кооперації. Особливості створення та основні принципи діяльності кредитних спілок. Види господарської діяльності кредитних спілок. Капітал кредитної спілки та джерела його формування. Основні види внесків до кредитних спілок. Організація залучення внесків. Особливості надання кредитних послуг кредитною спілкою. Класифікація позичок кредитних спілок. Кредитна політика кредитної спілки. Нормативи діяльності кредитних спілок. Діяльність саморегулювальних організацій у сфері кредитної кооперації. Особливості розвитку кредитних спілок в Україні.

2.7. Ломбардні послуги

Необхідність та сутність ломбардної діяльності на ринку фінансових послуг. Особливості організації діяльності ломбардів. Основні напрями діяльності ломбардів. Фінансові послуги ломбарду. Кредитні послуги ломбарду. Договір фінансового кредиту та його зміст. Договір застави. Використання рухомого та нерухомого майна при ломбардному кредитуванні. Супутні послуги ломбарду. Способи продажу заставленого майна ломбардами. Реалізація заставленого майна з аукціонів. Облікова та реєструюча системи ломбарду. Саморегулювання у сфері ломбардної діяльності. Особливості діяльності ломбардів в Україні.

2.8. Фінансові послуги з довірчого управління

Особливості фінансових відносин, що виникають у сфері довірчого управління. Суб'єкти довірчого управління. Основні види трастів: забезпечувальний; охоронний; благодійний; голосуючий. Форми довірчого управління майном: повне довірче управління, довірче управління за узгодженням, довірче управління за наказом. Активні та пасивні послуги з довірчого управління. Послуги з довірчого управління для фізичних осіб. Заповідальний траст. Прижиттєвий траст. Опікунство й забезпечення зберігання майна та фінансових активів. Агентські послуги. Послуги з довірчого управління для юридичних осіб. Регулювання відносин у сфері довірчого управління. Розвиток фінансових послуг із довірчого управління в Україні.

2.9. Послуги з управління майном при фінансуванні будівництва житла

Необхідність та сутність фінансових послуг з управління майном при фінансуванні будівництва житла. Особливості фінансування будівництва житла через фонди фінансування будівництва (ФФБ) та фонди операцій з нерухомістю (ФОН). Управителі ФФБ та ФОН. Укладання договору про участь у ФФБ та у ФОН. Організаційні аспекти функціонування фонду фінансування будівництва житла та фонду операцій з нерухомістю. Розрахунок вартості зобов'язань при внесенні коштів до ФФБ. Види ФФБ. Діяльність ФФБ в Україні. ФОН на ринку фінансових послуг України. Емісія сертифікатів ФОН. Ризики здійснення інвестицій у ФФБ та у ФОН. Нагляд та регулювання діяльності управителів ФФБ та ФОН.

2.10. Фінансові послуги з недержавного пенсійного забезпечення

Пенсійні система України: структура, передумови та напрями реформування. Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Суб'єкти системи недержавного пенсійного забезпечення. Участь страхових компаній та банків в системі недержавного пенсійного забезпечення. Недержавні пенсійні фонди (НПФ) та їх види. Організаційні аспекти діяльності НПФ. Учасники та вкладники НПФ. Пенсійні внески та пенсійні виплати. Управління активами НПФ. Оцінка фінансового стану НПФ. Критерії визначення економічної ефективності діяльності НПФ. Порядок припинення діяльності НПФ. Особливості діяльності НПФ в Україні.

2.11. Фінансові послуги зі спільного інвестування

Необхідність та сутність діяльності зі спільного інвестування в мовах ринкової економіки. Інститути спільного інвестування (ІСІ) та їх види. Корпоративні інвестиційні фонди (КІФи). Управління активами корпоративного інвестиційного фонду. Пайові інвестиційні фонди (ПІФи). Інвестиційні сертифікати та інвестиційна декларація ПІФу. Відкриті, інтервальні та закриті інвестиційні фонди. Диверсифіковані та недиверсифіковані, спеціалізовані та кваліфікаційні інвестиційні фонди. Біржові інвестиційні фонди. Венчурні фонди. Переваги та ризики вкладень у інвестиційні фонди. Особливості управління та інвестування активів ІСІ. Оцінка ринкової вартості активів ІСІ. Вартість чистих активів ІСІ. Державне регулювання діяльності ІСІ. Особливості розвитку фінансових послуг зі спільного інвестування в Україні.

2.12. Гарантійні фінансові послуги

Необхідність та сутність гарантійної фінансової послуги. Суб'єкти гарантійних операцій. Основні види гарантій. Відкличні та безвідкличні гарантії. Прямі та непрямі гарантії. Гарантії із забезпеченням та без забезпечення. Надання гарантій в міжнародних розрахунках. Контргарантія. Умовна та безумовна гарантія. Основні види банківських гарантій. Тендерна гарантія. Гарантія виконання. Платіжна гарантія. Гарантія авансового платежу. Гарантія повернення позики. Процедура надання банківської гарантії. Оплата

гарантійних фінансових послуг. Поручительство. Оформлення відносин поручительства. Розвиток гарантійних послуг в Україні.

2.13. Електронні фінансові послуги

Електронна торгівля, е-комерція, електронний бізнес. Види фінансових послуг в системі електронної комерції. Переваги та недоліки отримання споживачами електронних фінансових послуг. Класифікація фінансових Інтернет-послуг. Інтернет-банкінг. Інтернет-трейдинг. Особливості надання послуг класичними, дисконтними та он-лайн брокерами. Інтернет-страхування. Особливості розвитку FinTech індустрії у світі та організація діяльності фінтех-компаній. Основні перешкоди щодо розвитку електронних фінансових послуг в Україні.

2.14. Захист прав учасників ринку фінансових послуг

Необхідність організації системи захисту прав споживачів фінансових послуг. Захист прав споживачів фінансових послуг. Захист прав кредиторів. Фінансові криза та проблемна заборгованість. Місце і роль асоціацій споживачів і професійних учасників ринку в захисті прав споживачів фінансових послуг. Об'єднання учасників фінансового ринку України. Особливості процедури досудового вирішення спорів споживачів і оферентів фінансових послуг в європейських країнах. Фінансовий омбудсмен. Фінансова інклюзія та фінансова грамотність населення. Особливості реалізації державної політики щодо захисту прав учасників ринку фінансових послуг в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. №391.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III.
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III.
4. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР.
5. Ринок фінансових послуг: підручник / Онищенко В.О., Завора Т.М. – Полтава: ПолНТУ, 2017. – 409 с.
6. Науменкова С.В. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – К.: Знання, 2010. – 532 с.
7. Ринок фінансових послуг: навчально-методичний комплекс для студентів за напрямом підготовки «Фінанси і кредит» / упорядники: С.В. Науменкова, О.В. Тригуб. – К.: ЦП «Компринт», 2014. – 88 с.
8. Ринок фінансових послуг: підручник / С.М. Еш. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 400 с.
9. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. для студентів ден. і заоч. форм навчання спец. 8.03050801, 7.03050801 «Фінанси і кредит» / Укоопспілка,

- Львів. комерц. акад. ; [уклад.: Черкасова С. В., Гаврилюк Г. Є.]. – Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2016. – 323 с.
10. Банківська система: практикум : навч. посіб. / [З.М. Васильченко, О.В. Тригуб]; за ред. д-ра екон. наук, проф. З.М. Васильченко. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 316 с.
 11. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.
 12. Фінансовий ринок: підручник / В.М. Шелудько. – 3-те вид., стер. – К.: Знання, 2015. – 535 с.
 13. Фондовий ринок: підручник : у 2 кн. / В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, В.В. Вірченко та ін. ; за ред. В.Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Знання, 2015. – (Серія “Класичний університетський підручник”).
 14. Financial markets and institutions / Frederic S. Mishkin, Stanley Eakins. – the 7th Ed. – Prentice Hall, 2012. – 704 p.

МОДУЛЬ 3. УПРАВЛІННЯ ФІНАСОВИМИ РИЗИКАМИ

Тема 3.1. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками

Ризик як об'єктивна економічна категорія. Поняття класифікація, її наукове та практичне значення. Підходи до класифікації ризиків. Ознаки класифікації: причина виникнення, рід небезпеки, характер діяльності, з яким пов'язані відповідні ризики, об'єкти, на які спрямовані ризики. Класифікація ризиків за наслідком їх діяльності. Класифікація фінансових ризиків. Загальна характеристика основних груп фінансових ризиків.

Поняття управління ризиком. Стратегія і тактика управління ризиком. Структурна схема ризик — менеджменту. Функції ризик — менеджменту. Характеристика функцій суб'єкта управління в ризик — менеджменті: прогнозування, організація, регулювання, координація, стимулювання, контроль. Сутність ризик — менеджменту як форми підприємництва. Організація ризик — менеджменту. Основні правила ризик — менеджменту. Способи прийняття рішення в стратегії ризик — менеджменту. Методи ризик — менеджменту: уникнення, прийняття, передання, зниження.

Тема 3.2. Система кількісних оцінок фінансового ризику

Ризик в абсолютному виразі. Ризик у відносному виразі. Аналіз існуючих методів оцінки ризику. Схема аналізу ризику. Оцінка можливих втрат підприємства. Якісна та кількісна оцінка ризику. Методи кількісної оцінки ризику. Метод математичної статистики. Метод аналізу чутливості. Метод експертних оцінок. Метод дерева рішень. Метод доцільності витрат. Інтегральна оцінка ризику. Інтегральні характеристики ризику. Роль інтегральних показників ризику в фінансовому плануванні діяльності підприємства.

Тема 3.3. Політико-економічний ризик у системі ризик-менеджменту

Суть політико-економічного ризику (ризик країни) та міжнародного ризику. Чинники, що обумовлюють політико-економічний ризик. Методи управління ризиком країни. Характеристика методики BERI для оцінки ризику країни. сутність методики Швейцарської банківської корпорації Визначення рейтингу країни. Рейтинг економічного ризику. Трансляційний ризик. Формування рейтингу політичного ризику. Проблеми, що існують при визначенні ризику країни. Визначення доцільності страхування політичного ризику.

Тема 3.4. Управління ризиками проектного фінансування

Загальні закономірності управління інвестиційними проектами. Критерії оцінки інвестиційного проекту. Оцінка економічної ефективності проекту. Застосування методу дисконтування для оцінки економічної ефективності проекту. Методи оцінки інвестиційних ризиків. Оцінка економічної ефективності страхування інвестиційних ризиків. Методологія оцінки ефективності страхування інвестиційних ризиків. Приклади оцінки ефективності страхування політичних ризиків. Практика страхування інвестиційних ризиків. Страхування від політичних ризиків. Страхування

інвестицій від комерційних і фінансових ризиків.

Тема 3.5. Управління ризиками портфеля фінансових інструментів

Диверсифікація як спосіб зниження ризику. Теорія портфеля. Сутність управління портфелем цінних паперів. Норма прибутку цінних паперів. Ризик цінних паперів. Кореляція цінних паперів та її застосування. Портфель з двох різних акцій. Портфель з багатьох акцій. Загальні засади теорії портфеля. Оптимізація його структури. Спрощена класична модель формування портфеля. Альтернативні теорії формування портфеля фінансових інструментів.

Тема 3.6. Ризик неплатоспроможності суб'єктів господарювання

Сутність ризику неплатоспроможності. Характеристика джерел ризику неплатоспроможності. Аналіз ризику неплатоспроможності підприємства. Експертні оцінки. Коефіцієнтний аналіз. Зарубіжні методики. Модель Е. Альтмана. Модель Credit-Men. Оцінка фінансових ризиків за допомогою Метода Ліса. Модель CART. Модель Таффлера. Модель Д. Чессера. Модель Дж. Фулмера. Французька модель. Управління ризиком неплатоспроможності.

Тема 3.7. Кредитний ризик в системі фінансових відносин

Сутність кредитного ризику. Причини виникнення кредитного ризику. Банківська кредитна політика та ризик. Концепція стратегії кредитного ризику. Кількісна оцінка кредитного ризику. Система кількісних показників ступеня кредитного ризику. Метод фінансових коефіцієнтів. Статистичні методи оцінки ступеня кредитного ризику. Експертні методи оцінки кредитного ризику. Аналіз, методи зниження та моделювання кредитного ризику. Джерела та структура кредитного ризику. Методи зниження кредитного ризику.

Тема 3.8. Відсотковий ризик, методи аналізу та управління

Сутність і зміст відсоткового ризику. Значення відсоткового ризику. Стратегії управління відсотковим ризиком (загальна характеристика). Метод структурного балансування. Управління процентною маржею. Основні положення геп-менеджменту. Кумулятивний геп. Проблеми практичного застосування геп-менеджменту. Дюрація як метод управління відсотковим ризиком. Хеджування ризику відсоткових ставок за допомогою форвардних контрактів. Процес хеджування ф'ючерсами відсоткових ставок. Опціони відсоткових ставок. Хеджування ризику відсоткових ставок на основі своп - контрактів.

Тема 3.9. Управління ризиком ліквідності

Сутність ризику ліквідності. Характеристика джерел ризику ліквідності. Класифікація ризику ліквідності. Теорії управління ризиком ліквідності. Теорія комерційних позик. Теорія переміщення. Теорія очікуваного доходу. Теорія управління пасивами. Методи управління ризиком ліквідності. Методи управління ліквідністю банку. Стратегія трансформації активів. Стратегія запозичення ліквідних засобів. Стратегія збалансованого управління

ліквідністю. Методи оцінювання потреби в ліквідних засобах. Метод фондового пулу. Метод структурування фондів. Метод показників ліквідності. Управління грошовою позицією та обов'язковими резервами банку.

Тема 3.10. Валютні ризики суб'єктів господарювання, методи аналізу і управління

Поняття і головні чинники валютного ризику. Класифікація валютних ризиків. Основні види валютного ризику: економічний, трансляційний, угод. Особливості управління валютними ризиками. Валютні операції та управління валютним ризиком. Управління валютною позицією банку. Управління валютною позицією на основі структурного балансування валютних потоків. Управління валютною позицією за допомогою строкових валютних угод. Форвардні угоди: мета та умови укладання форвардних контрактів.

Особливості обрахунку форвардних курсів. Форвардні угоди на нестандартні терміни. Нові форми форвардних угод. Використання форвардних угод на українському валютному ринку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.
2. Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками: Підручник. - К.: Знання 2010. - 560 с.
3. Старостіна А.О., Кравченко В.А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посібник / Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т». — К. : Кондор; ІВЦ "Видавництво «Політехніка», 2004. - 200с.
4. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання, 2008. - 1019 с.
5. Управління фінансовими ризиками: Опорний конспект лекцій / Пікус Р.В., Приказюк Н.В. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – 228 с.
6. Управління фінансовими ризиками: Лабораторний практикум / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста, Г.І. Олійник. – К.: Логос, 2018. – 213 с.

МОДУЛЬ 4. РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Тема 4.1. Ринок страхових послуг

Загальна характеристика ринку страхових послуг. Функції ринку страхових послуг. Принципи функціонування ринку страхових послуг. Структура ринку страхових послуг. Інфраструктура ринку страхових послуг.

Державне регулювання ринку страхових послуг. Методи державного регулювання ринку страхових послуг. Функції органів державного страхового нагляду.

Тенденції розвитку ринків страхових послуг. Особливості організації і розвитку страхових ринків в зарубіжних країнах.

Загальна характеристика становлення і розвитку ринку страхових послуг України. Види страхових компаній і порядок їх створення. Стратегія страхової компанії. Організаційна структура страхової компанії. Ресурси страхової компанії. Органи управління страховою компанією та їх функції. Об'єднання страховиків та їх функції.

Тема 4.2. Страхові послуги та особливості їх реалізації

Особливості страхового продукту як товару. Ознаки, що характеризують страхову послугу. Економічна необхідність страхових послуг, що надаються фізичним і юридичним особам та розширення їх асортименту.

Реалізація страхових послуг. Загальні закономірності продажу страхових послуг. Основні напрямки продажу страхових послуг. Банківський канал реалізації страхової послуги. Безпосередній продаж страхових послуг, його переваги і недоліки. Продаж страхових послуг через посередників: переваги та недоліки. Права і обов'язки страхових посередників. Вимоги законодавства щодо страхових посередників.

Служба маркетингу страхової компанії та її функції. Вивчення і формування попиту на страхові послуги. Система страхових послуг.

Роль реклами в реалізації страхових послуг. Види реклами та вимоги до неї.

Контроль страхових компаній та держави за реалізацією страхових послуг.

Тема 4.3. Укладення та ведення страхової угоди

Страхове зобов'язання як основа страхової послуги. Форми страхових зобов'язань. Страхове зобов'язання на користь третьої особи. Договір страхування.

Етапи проходження страхової угоди: заява про страхування; андеррайтинг; укладання договору страхування; видача полісів; врегулювання вимог страхувальника по відшкодуванню збитків.

Заява на страхування. Загальні і специфічні питання в заяві на страхування. Форма подання. Значення.

Андеррайтинг: оцінка ризику; вирішення питання про прийняття об'єкта на страхування; визначення термінів, спеціальних вимог, обсягів і розмірів страхового покриття; франшизи; розрахунок страхової премії.

Укладання договору страхування. Структура договору і зміст його

основних розділів. Страховий поліс, страховий сертифікат, ковернота. Зміст страхового полісу. Його зв'язок з правилами страхування. Структура страхового полісу.

Врегулювання вимог страхувальника щодо відшкодування збитків. Дії страхувальника при настанні страхової події. Дії страховика щодо розслідування характеру і розміру збитків. Страховий акт. Виплата відшкодування. Система страхового забезпечення. Франшиза. Винятки.

Тема 4.4. Перестрахові операції

Сутність перестраховання, його роль у забезпеченні гарантій страхового захисту. Співстрахування. Основні терміни перестраховання. Основні методи перестраховання: факультативне й облігаторне. Види перестраховання. Пропорційне перестраховання і відповідні йому види договорів: ексцедентний, квотний, квотно-ексцедентний. Непропорційне перестраховання і відповідні йому види договорів: договір ексцедента збитків; договір ексцедента збитковості. Перестраховальні пули. Ціна перестраховання. Перестраховальна комісія. Тантьєма. Депо премій. Організація перестраховання в Україні і в світі..

Тема 4.5. Страхові послуги у сфері страхування життя

Страховання життя, його економічне і соціальне значення. Еволюція розвитку страхування життя. Цілі страхування життя. Функції страхових послуг у сфері страхування життя.

Види страхових послуг у сфері страхування життя. Особливості страхових послуг у сфері змішаного страхування життя. Особливості страхових послуг у сфері страхування дітей. Особливості страхових послуг у сфері весільного страхування.

Особливості договору страхування життя. Методика розрахунку тарифних ставок по страхуванню життя.

Особливості страхування життя в європейських країнах.

Тема 4.6. Страхові послуги у сфері пенсійного страхування

Сутність та роль пенсійного страхування. Фактори впливу на систему пенсійного забезпечення в державі.

Становлення та розвиток пенсійного страхування в Україні.

Види страхових послуг у сфері пенсійного страхування. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні. Пенсійні виплати в системі державного пенсійного страхування.

Добровільне пенсійне страхування. Система недержавного пенсійного забезпечення. Суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення. Розрахунок нетто-тарифів у пенсійному страхуванні.

Особливості пенсійного забезпечення країн Європейського Союзу.

Тема 4.7. Страхові послуги у сфері медичного страхування

Правові основи медичного страхування в Україні. Призначення обов'язкового і добровільного медичного страхування. Індивідуальне і

колективне медичне страхування. Поняття страхового випадку в медичному страхуванні. Визначення страхової суми і страхового внеску. Умови і порядок виплати страхового відшкодування. Закордонний досвід приватного медичного страхування і його види. Страхування витрат на лікування (повне і часткове). Види страхових послуг, наданих клієнту. Страхування закордонних поїздок. Страхування на оплату днів хвороби. Страхування по догляду за хворими.

Тема 4.8. Страхові послуги у сфері страхування від нещасних випадків

Страхування від нещасних випадків як самостійна або додаткова форма особистого страхування. Принципи й організація страхування від нещасних випадків. Обов'язкове страхування від нещасних випадків. Добровільне страхування від нещасних випадків. Об'єкти страхування, поняття страхового випадку. Страхове покриття, виняток із страхового захисту. Принципи визначення страхової суми, страхових внесків, форми і порядок їхньої сплати. Порядок і умови здійснення страхової виплати. Правила добровільного страхування від нещасних випадків в Україні. Страхування громадян, що виїжджають за кордон. Особливості страхування від нещасних випадків у європейських країнах. Страхування ризику нещасного випадку професійної непридатності в страхуванні життя. Динамічне страхування від нещасних випадків. Страхування з поверненням сплачених внесків.

Тема 4.9. Страхові послуги у сфері страхування відповідальності

Економічна сутність страхових послуг у сфері страхування відповідальності. Особливості укладання договорів страхування відповідальності. Види страхування відповідальності та законодавче забезпечення їх здійснення.

Страхові послуги у сфері добровільного страхування відповідальності. Особливості страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту. Особливості страхування професійної відповідальності окремих фахівців.

Страхові послуги у сфері обов'язкового страхування відповідальності. Види страхування відповідальності за екологічне забруднення. Особливості страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки. Особливості страхування відповідальності експортера та особи, яка відповідає за утилізацію небезпечних відходів. Особливості страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків при перевезенні небезпечних вантажів. Особливості страхування цивільної відповідальності оператора ядерної установки за ядерну шкоду. Особливості страхування відповідальності власників собак. Особливості страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю

Тема 4.10. Страхові послуги у сфері страхування майна підприємств

Сутність страхових послуг у сфері страхування майна підприємства. Види договорів страхування майна підприємств. Особливості визначення збитку і страхового відшкодування за умовами договору страхування майна підприємств.

Страхові послуги у сфері страхування збитків від перерв у виробництві. Особливості заключення договорів страхування майна і непрямого фінансового збитку. систем страхування перерв у виробництві. Програми страхування від переривання процесу виробництва українськими страховими компаніями.

Страхові послуги у сфері страхування вантажів: страхова сума, страхове відшкодування, страховий тариф.

Нормативно-правове забезпечення страхових послуг у сфері страхування майна підприємств.

Тема 4.11. Страхові послуги у сфері страхування майна громадян

Особливості страхування майна громадян. Види страхування майна громадян. Обов'язкове та добровільне страхування майна. Особливості обов'язкового страхування предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, пошкодження або псування. Зарубіжний досвід обов'язкового страхування майна громадян.

Тема 4.12. Страхові послуги у сфері сільськогосподарського страхування

Економічні завдання страхового захисту в сільському господарстві. Розвиток і сучасний стан страхування майна виробників сільськогосподарської продукції. Форми і види страхування майна сільськогосподарських підприємств.

Страхування урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Характеристика страхових випадків. Страхове забезпечення. Визначення вартості врожаю, обчислення й порядок сплати страхових премій. Організація роботи страхової компанії щодо визначення розміру збитку і страхового відшкодування. Встановлення факту й причини загибелі (пошкодження) урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Оцінка збитків при загибелі (пошкодженні) урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Страхове відшкодування.

Страхування сільськогосподарських тварин.

Страхування будівель та іншого майна сільськогосподарських підприємств.

Тема 4.13. Страхові послуги у сфері страхування фінансово-кредитних ризиків

Необхідність і значення страхування у фінансово-кредитній сфері.

Сутність та економічний зміст страхування кредитів. Форми забезпечення кредитів: матеріальна та юридична.

Характеристика основних організаційних форм страхування кредитів.

Страховання товарних кредитів, кредитів під інвестиції, споживчих кредитів, експортних кредитів, страхування матеріальних цінностей, що передаються в заставу.

Страховання відповідально позичальника за непогашення кредиту. Об'єкт страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Строк страхування. Страховий тариф. Страхова премія. Визначення розміру збитку. Страхове відшкодування.

Страховання ризику непогашення кредиту. Страховання банківських гарантій.

Сутність та економічний зміст страхування фінансових ризиків. Страховання від втрат прибутку, страхування депозитів. Умови страхування

Тема 4.14. Страхові послуги у сфері страхування автотранспортних засобів

Необхідність та значення страхування автотранспортних ризиків. Поняття автотранспортного страхування, його сутність. Об'єкти страхування. Розвиток системи автотранспортного страхування. Сучасний стан автотранспортного страхування.

Страховання автомобілів. Характеристика об'єктів страхування. Варіанти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф. Фактори, що впливають на розмір страхового тарифу. Страхова премія. Франшиза. Строк страхування. Пільги страхувальникам. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страховання цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Форми страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Обсяг страхової і відповідальності. Винятки. Строки страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Моторне (транспортне) страхове бюро України, його функції. Права і обов'язки членів МТСБ.

Міжнародна система «Зелена картка», її розвиток.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Страхові послуги: лабораторний практикум / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. — К.: Компринт, 2014. — с. 268.
4. Страхові послуги: опорний конспект лекцій / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста, Т.П. Моташко — К.: Логос, 2017. — 290 с.

5. Страхові послуги: підручник. – У 2 част. – Ч. 1 / За ред. В.Д. Базилевича. — К.: Логос, 2014. — 496 с.
6. Страхові послуги: підручник. — У 2 част. — Ч. 2 / за ред. В.Д. Базилевича. — К.: Логос, 2014. — с. 544.
7. Страхування: опорний конспект лекцій (українською та російською мовами) / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, А.С. Шолойко, Моташко Т.П. та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 276 с.
8. Страхування: підручник / [Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Пікус Р.В. та ін.]; за ред. В.Д. Базилевича – К.: Знання, 2008. - 1019с.